

YUVAL NOAH HARARI

SUNTEM DE NEOPRIT

Volumul III

CUM AU DEVENIT DUȘMANII PRIETENI

Traducere din limba engleză
de Ioana Aneci

Cu ilustrații de
RICARD ZAPLANA RUIZ

POLIROM
2025

CUPRINS

Cronologie

Dedicație 05

TU EȘTI LA FEL CA TOȚI CEILALȚI? 08

CAPITOLUL 1: OAMENII-BALAVRI, OAMENII-FURNICI
ȘI OAMENII-LUPI 13

CAPITOLUL 2: SECRETUL PIEȚEI 35

CAPITOLUL 3: COPILII BĂIEȚILOR RĂI 61

CAPITOLUL 4: SENSUL VIETII 105

Mulțumiri 150

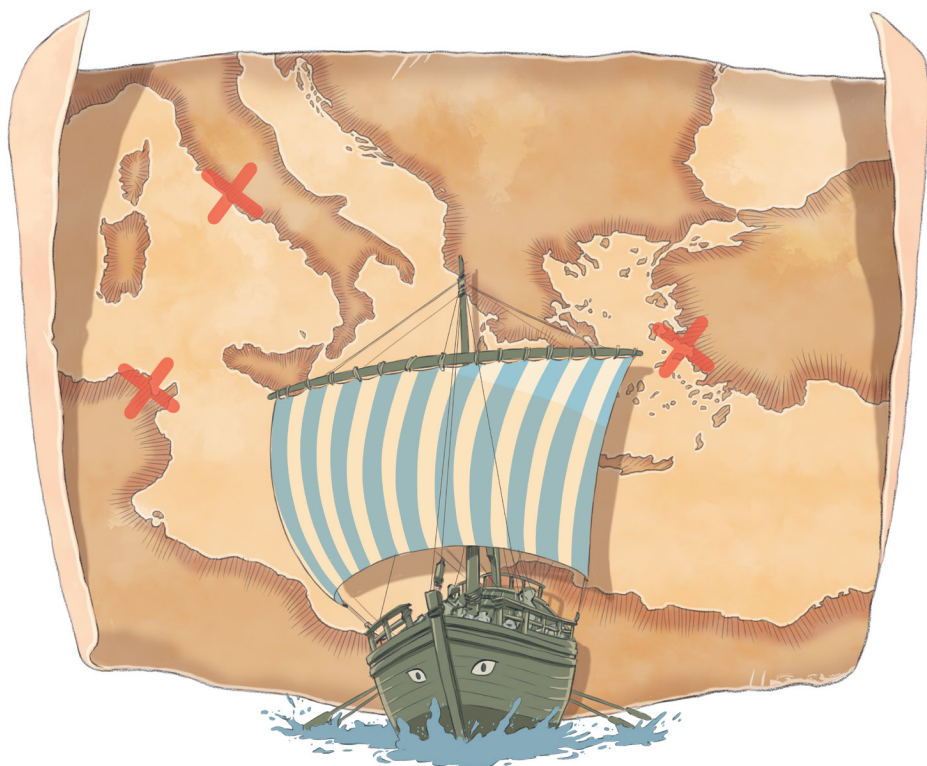
Nota autorului 151

Mapamond al istoriei

Au mai existat multe imperii în istorie în afară de Imperiul Roman: au fost și un Imperiu Chinez, un Imperiu Arab, un Imperiu Spaniol și un Imperiu Britanic. De asta sunt astăzi atât de mulți oameni în lume care vorbesc chineză, arabă, spaniolă și engleză – limba Imperiului Britanic. Oriunde te afli, probabil că unii dintre strămoșii tăi au trăit sub unul dintre aceste imperii.

Romanii voiau să adauge imperiului lor și Cartagina și au purtat mai multe războaie cu cartaginezii. În cel mai mare dintre aceste războaie, generalul cartaginez Hannibal a câștigat multe bătălii și și-a condus armata și elefanții de luptă tocmai până la porțile Romei... dar romanii l-au înfrânt în cele din urmă. Atunci a venit rândul armatei romane să se apropie tot mai mult de porțile Cartaginei.

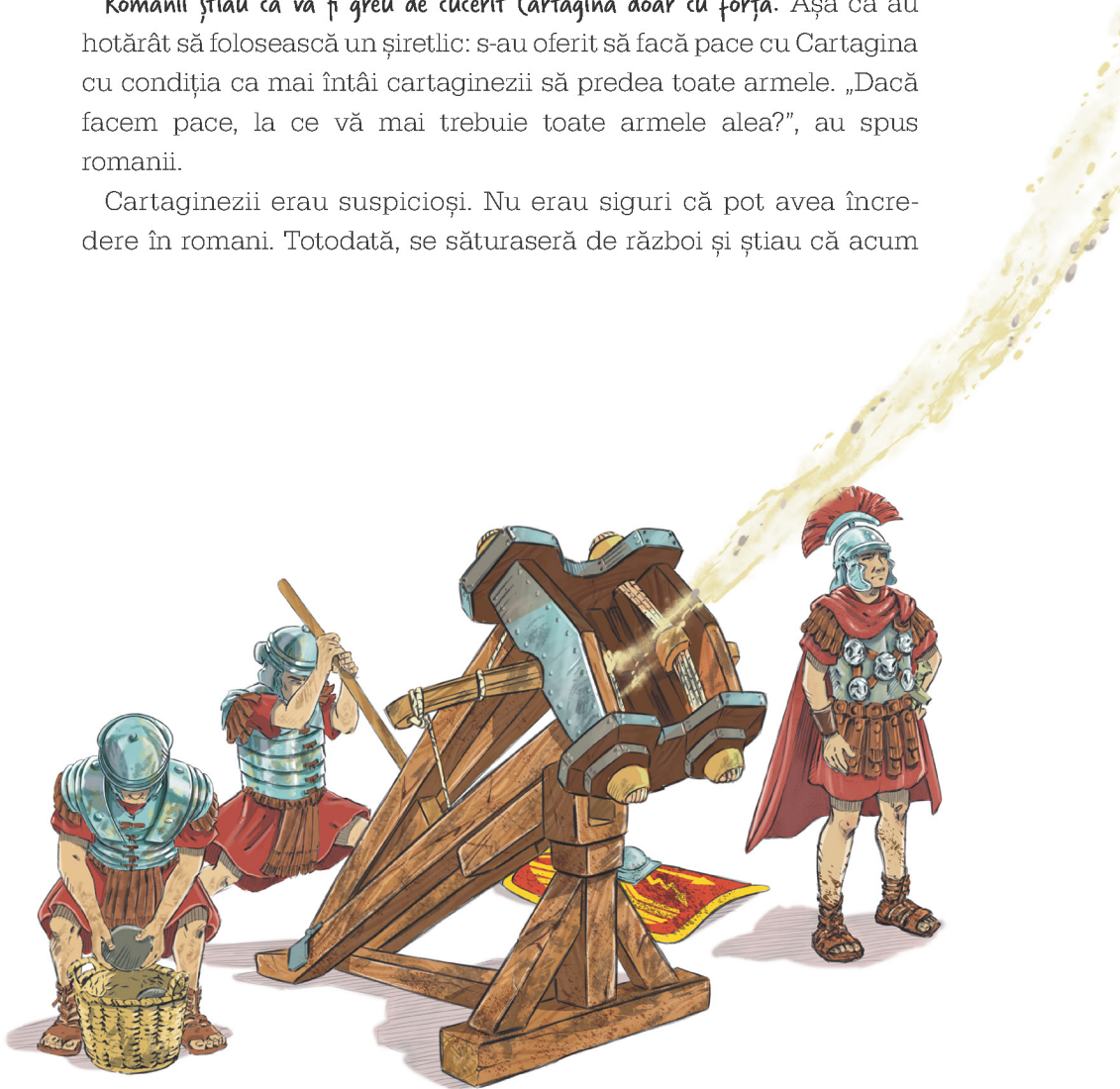
Acum, că îl învinsese pe Hannibal, Roma era mult mai puternică decât Cartagina, dar Cartagina încă era un oraș mare și bogat și încă

avea o mulțime de soldați și de arme. Avea zeci de mii de săbii solide de fier, zeci de nave de război puternice și vreo 2.000 de mașini de război mari numite catapulte. Aceste catapulte erau făcute din fier și lemn și puteau arunca pietre grele la distanță de sute de metri, zdrobind case și nave întregi.

Romanii știau că va fi greu de cucerit Cartagina doar cu forța. Așa că au hotărât să folosească un șiretlic: s-au oferit să facă pace cu Cartagina cu condiția ca mai întâi cartaginezii să predea toate armele. „Dacă facem pace, la ce vă mai trebuie toate armele alea?“, au spus romanii.

Cartaginezii erau suspicioși. Nu erau siguri că pot avea încredere în romani. Totodată, se săturaseră de război și știau că acum

Roma era mai puternică decât ei. Așa că au acceptat oferta de pace a romanilor. Au adunat toate săbiile, navele de război și catapultele și ori le-au distrus, ori le-au dat romanilor.

După ce aceștia au predat și ultima sabie, au zdrobit și ultima cata-pultă și au ars și ultima navă de război, romanii au spus: „A, am uitat să vă mai zicem de încă o condiție: **vom face pace cu voi doar dacă părăsiți orașul Cartagina** și vă mutați în altă parte. Noi vom incendia orașul din temelii, iar abia *apoi* o să puteți avea pace”.

Cartaginezii au fost șocați. Își iubeau orașul, era casa lor de sute de ani. Iubeau străzile pe care se întâlneau vecinii la o bîrfă, piațetele unde se jucau când erau copii, templele lui Baal și Tanit unde se rugau zeilor, plajele unde culegeau scoici și piața plină de culoare de unde cumpărau încălțări și sos de pește fermentat. Nu voiau să pără-sească orașul cu niciun chip.

Plus că acum știau că romanii sunt niște mincinoși. Chiar dacă ar fi fost de acord să plece din Cartagina, cum puteau avea încredere că romanii chiar vor face pace? Dacă romanii mințeau și când spu-neau asta, iar după ce incendiau Cartagina, îi lua ca sclavi pe toți cartaginezii? Cartaginezii nu voiau să fie sclavi, așa că – deși acum nu mai aveau săbii, catapulte sau nave de război – au hotărât să rămână în orașul lor și să lupte.

Oamenii au adus oale și cratițe de prin bucătăriile lor și le-au topit ca să facă din ele săbii. Și-au dezmembrat scaunele, mesele, paturile și ușile și au folosit lemnul ca să construiască alte catapulte. Au demolat chiar și case întregi și au folosit bârnele lungi și solide ca să construiască alte nave.

Ca să construiască vase și catapulte, cartaginezii nu aveau nevoie doar de lemn, ci și de frânghie flexibilă, dar de unde puteau lua destulă frânghie? Nu aveau timp să străbată marea către ținuturi îndepărtate ca să cumpere de acolo. Așa că fiecare bărbat, femeie sau copil din Cartagina care avea plete și-a tăiat părul ca să facă din el frânghii! Brusc devenise foarte la modă să fii chel, chiar și pentru femei și fete ca Batbal și Saponibal. Toți cei care știau să mânuiască o sabie, să ridice o velă ori să țină în mână o vâslă – ca fratele lui Saponibal, Hannibal – s-au alăturat armatei sau marinei. Cartaginezii erau hotărâți să-și salveze orașul iubit și să le dea o lecție agresorilor romani.

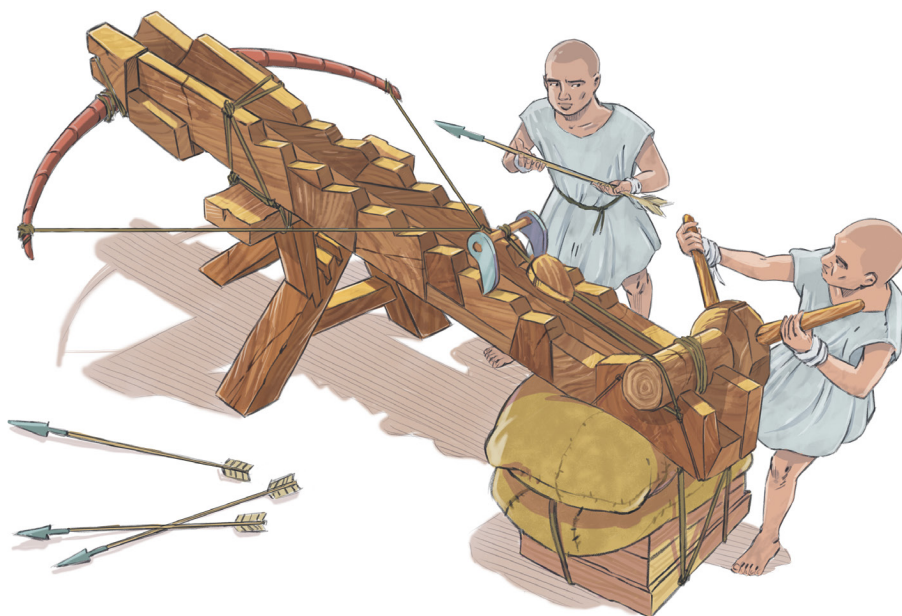
Ce crezi că s-a întâmplat după aceea? S-a dovedit că romanii pur și simplu erau prea puternici pentru ei. ***Vriașa armată romană comandată de generalul Scipio i-a înfrânt pe vitejii cartaginezi.*** Soldații lui Scipio au spart zidurile Cartaginei și au năvălit în oraș ca un puhoi care sparge un dig. Șase zile au umblat romanii pe străzi, omorând pe oricine le ieșea în cale și dând foc tuturor caselor. Arheologii moderni au descoperit multe urme ale acestui groaznic atac, cum ar fi case arse din temelii, pietroaie mari și rotunde aruncate de catapulte, o sumedenie de vârfuri de săgeți și multe schelete umane îngropate sub dărâmături.

În cele din urmă, Scipio le-a ordonat soldaților lui să înceteze masacrarea cartaginezilor. Așa că au luat în robie vreo 50.000 de oameni din oraș care scăpaseră cu viață, i-au trimis la Roma și în alte părți și

i-au vândut pe câțiva bănuți de aur. O fată ca Saponibal, care era cândva fericită și liberă în satul ei, ajungea sclavă la vreo familie de romani bogați.

Altor cartaginezi romanii le-au îngăduit să trăiască în continuare în orășelele și satele din apropierea Cartaginei. Poate că fratele lui Saponibal, Hannibal, s-a întors în satul lor, iar Batbal a venit și ea să trăiască acolo. Erau foarte mâhniți de ceea ce a pățit Saponibal și de distrugerea Cartaginei, dar sperau ca într-o bună zi să se mai îndrepte lucrurile. Până atunci, viața era grea în sat. Scipio i-a lăsat pe săteni să trăiască acolo, dar numai dacă le plăteau romanilor biruri grele și nu încercau să reconstruiască orașul Cartagina, care era acum un morman de ruine. Marele oraș care adăpostise cândva sute de mii de oameni nu mai adăpostea acum decât păianjeni, scorpioni și șopârle.

Poate că acest final ți se pare dezamăgitor. **Noi suntem obișnuiți cu povești care au un final fericit**, în care agresorii și mincinoșii pierd. Întâlnim mereu astfel de povești în cărți și în filme. Băieții răi par foarte puternici, mint și înșală și fac o mulțime de nedreptăți, dar apoi vine un erou ca Omul-Păianjen sau Femeia Fantastică și, deși par să nu aibă nicio șansă, băieții buni câștigă. Sigur, în majoritatea filmelor de acțiune băieții buni pierd mai întâi. Ar fi plictisitor să câștige de la bun început. Dacă Omul-Păianjen le-ar învinge pe personajele negative în primele cinci minute n-ar mai fi cine știe ce film. Așa că de obicei personajul negativ îl păcălește pe Omul-Păianjen și poate chiar îl prinde și îl aruncă într-o închisoarea de maximă securitate, cea mai sigură inventată vreodată... dar apoi Omul-Păianjen descoperă o cale secretă de a scăpa sau Femeia Fantastică vine să-l ajute și fix în ultima clipă îl înving pe personajul negativ. Aproape mereu e așa în filme. Din nefericire, în viața reală nu se întâmplă așa. Uneori băieții răi mai și câștigă. ➤